

0. Uvod

0.1. Germanizmi u hrvatskome – od preskripcije prema deskripciji

Empirijska je činjenica da u hrvatskom jeziku promatranom kao skupu osobitih zemljopisnih i funkcionalnih inačica postoje brojne riječi tvorene po uzoru na riječi njemačkoga jezika. Te se riječi nazivaju posuđenicama iz njemačkoga odnosno germanizimima. Osnovni kriterij identificiranja neke riječi hrvatskoga jezika kao germanizma jest izvjesna podudarnost između plana izraza i plana sadržaja njemačkoga modela i hrvatske replike.

Činjenica je također da postoji velik nesrazmjer između broja germanizama u tzv. standardnom jeziku i u razgovornom jeziku, odnosno neujednačenim inačicama hrvatskoga jezika. Razlog tome treba tražiti u povijesno-političkim okolnostima restandardizacije hrvatskoga u drugoj polovici 19. stoljeća, kada se na njemački jezik gledalo kao na simbol političke, kulturne i jezične hegemonije nad Hrvatima u Austro-Ugarskoj. S druge pak strane, težnja da hrvatski standard dosegne funkcionalnu i terminološku izgrađenost ravnu onoj njemačkoga jezika koristila se kao argument pri nastojanjima oko političke emancipacije hrvatskih zemalja. Purizam kao manje-više stalna hrvatska standardološka strategija i prevladavajući lingvistički preskriptivizam jedan su razlog što hrvatski filolozi nisu sustavno i obuhvatno istraživali germanizme u hrvatskome.

Drugi je razlog u ideološkoj proskribiranosti istraživanja njemačko-hrvatskih jezičnih i kulturnih veza od strane komunističkih vlasti te jednoznačno negativnome pojmu “germanizacije”, koji se koristio kao argument u korist pozitivno konotiranoga “bratstva i jedinstva”. Iako su u inozemstvu 1959. i 1960. godine na njemačkom jeziku objavljena dva opsežna istraživanja germanizama u hrvatskom i srpskom, ona nikada nisu prevedena na hrvatski. Ni Medićev rukopis iz 1965. godine o germanizmima u govoru zagrebačkih obrtnika nikada nije tiskan.

Osamostaljenjem Hrvatske detabuizira se problematika hrvatsko-njemačkih odnosa, između ostaloga i njihov jezični aspekt. Međunarodna suradnja Odsjeka za germanistiku Filozofskoga fakulteta u Zagrebu s Institutom za germanistiku Sveučilišta u Beču na projektu “Austrijsko-hrvatske jezične veze od 18. stoljeća” rezultirala je objavljivanjem monografija o njemačkim gramatikama hrvatskih autora druge polovice 18. stoljeća, povijesti nastave njemačkoga u Hrvatskoj te posuđenicama iz njemačkoga u zagrebačkom i đurđevečkom govoru. Istraživački rad nastavljen je na projektu “Hrvatsko-njemačke jezične veze” što ga vodi prof. dr. Zrinjka Glovacki-Bernardi, a austrijsko/njemačko-hrvatski kulturni i jezični dodiri bili su u akademskim godinama 1999./2000. i 2000./2001. temom lingvističkoga seminara za studente germanistike.

0.2. Opće informacije o istraživanju i punktovima

Istraživanje germanizama u podravskom dijalektu sadržajno se uklapa u spomenuti znanstveni projekt o njemačko-hrvatskim jezičnim vezama. Ono se ujedno nadovezuje na naše istraživanje njemačkih posuđenica u đurđevečkom, ali na opsežnijem korpusu i s više razina opisa prilagodbe posuđenica. Zbog opsežnosti građe i više od dvadeset potencijalnih dijalektoloških punktova nismo mogli obuhvatiti čitavo područje podravskoga dijalekta, nego smo se odlučili za njegov središnji i istočni dio, tj. područje đurđevečke Podravine s gradićem Đurđevcem kao središtem.

Pri odabiru punktova držali smo se geografsko-demografskoga kriterija u skladu s kojim smo obuhvatili sva veća mjesta đurđevečke Podravine koja imaju više od tisuću stanovnika i kojih govori pripadaju podravskom dijalektu s fiksiranim mjestom naglaska. Tako su, osim đurđevečkoga, našim istraživanjem obuhvaćeni i govori Kalinovca, Ferdinandovca i Podravskih Seseva na istoku đurđevečke Podravine te govori Molvi i Virja na zapadu toga područja. Prema aktualnom popisu stanovništva riječ je o području s više od 15 tisuća stanovnika.

0.3. Ustroj rada

Rad je podijeljen u sedam cjelina.

U prvom poglavlju predstavljene su osnovni pojmovi dodirnoga jezikoslovlja i istraživanja posuđenica, pri čemu je kritička pozornost posvećena teorijskim doprinosima hrvatske kontaktne lingvistike.

Sociolingvistički okvir njemačko-hrvatskih jezičnih dodira u đurđevečkoj Podravini obrađen je u drugom poglavlju.

U trećem je poglavlju opisan metodološki instrumentarij korišten pri istraživanju germanizama i podastrijeti su rezultati analize germanizama s težištem na morfosintaktičkoj i fonološkoj adaptaciji posuđenica. U sklopu morfosintaktičke adaptacije detaljno su obrađene pojedine vrste riječi, a uz njih je predložen i odgovarajući klasifikacijski model. Polazeći od kontrastivne analize njemačkoga jezika i govora đurđevečke Podravine, razvijen je pojam *dijafonskoga para* i opisane su mogućnosti klasifikacije dijafonskih parova.

Četvrto poglavlje, najopsežnije u ovome radu, ustrojeno je abecedno, prema njemačkome modelu, a obuhvaća više od devet stotina samostalnih članaka u kojima se – uz njemački model – navode odgovarajuće podravske replike i njihova adaptacijska obilježja (morfosintaktička, fonološka, semantička, stilistička).

U petom se poglavlju abecednim redom navode identificirane replike i upućuje na odgovarajuće njemačke modele.

Šesto poglavlje sadrži popis relevantnih dijafonskih parova.

U sedmom poglavlju prezentirani su rezultati istraživanja germanizama u tiskanim tekstovima pisanim na govorima đurđevečke Podravine. Ekscerpirano je tridesetak tekstovnih cjelina, uglavnom knjiga, a identificirani germanizmi predstavljeni su u rečeničnom kontekstu. Obuhvaćeni izvori popisani su i opisani u sklopu odgovarajućega anotiranoga popisa.

Na kraju rada nalazi se popis konzultirane sekundarne literature.